

20. 5. 2016

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Za návrat soudcovské koncentrace

Koncentrace řízení tvoří základní institut úpravy civilního procesu sporného, bez něhož si řádný průběh sporného řízení v našich podmínkách lze sotva představit. Jeho současná úprava v OSŘ je však podle mého názoru nezdařilá a v souvislosti s připravovanou rekodifikací civilního procesu by se dle mého mínění měla pozornost rekodifikační komise obrátit také směrem k soudcovské koncentraci, která sice není zázračným všelékem všech potíží civilního procesu, ale přesto může výrazně přispět k řádnému průběhu sporného řízení.

Koncentrace řízení je institut, který slouží k nastolení tzv. skutkového a důkazního stopstavu v řízení. Brání tak účastníkům, aby po jeho nastolení (až na některé výjimky) do řízení vnášeli nová skutková tvrzení a důkazní návrhy. Tím přispívá k rychlejšímu a přehlednějšímu průběhu řízení, vytváří na účastníky tlak, aby řádně a včasně plnili své procesní povinnosti a zvyšuje tak jejich odpovědnost za výsledek řízení. Na druhou stranu se jedná o formalismus, který může v konkrétním případě bránit, aby soud v daném případě našel skutečný stav věci, což ovšem koneckonců není ve sporném řízení jeho povinností.

Teoreticky lze odlišit tzv. koncentrací zákonnou, jejíž nastoupení je vázáno na zákonem stanovený okamžik v řízení, a koncentrací soudcovskou, která v různé míře přenechává rozhodnutí o nastoupení koncentrace na úvaze soudu. Současná úprava koncentrací v OSŘ se po novelizaci provedené zákonem č. [7/2009](#) Sb. omezuje pouze na zákonnou koncentraci, úprava soudcovské koncentrace byla opuštěna.

Tato situace má za následek řadu negativních jevů v řízení, jedním z nich je nebezpečí nastoupení tzv. nezralé koncentrace. Jako nezralá koncentrace se označuje situace, kdy v důsledku zákonem pevně stanoveného koncentračního bodu (v našem případě např. koncem prvního jednání ve věci) nastoupí skutkový a důkazní stopstav dříve, než je v řízení jasné rozdělení povinností tvrzení a důkazní a příslušných břemen, respektive dříve, než účastníci mohli své povinnosti splnit. Tento důsledek je logicky v řízení nežádoucí, a proto se mu soudy snaží předcházet. Činí tak ovšem z pohledu procesního práva pochybným způsobem, neboť OSŘ neumožňuje, aby soud sám rozhodl, že koncentrace ještě nenastane. Z toho důvody soudy např. porušují svou povinnost poskytnout účastníkům poučení o koncentraci, čímž jejímu nástupu zabrání, nebo volí jiné prostředky (např. přerušení přípravného jednání atd.), přičemž žádný z nich nelze hodnotit jako zcela procesně „čistý.“

Stav, kdy je soud fakticky nucen sám obcházet či dokonce porušovat zákon, považuji za naprosto neakceptovatelný. Soudy jsou povolány k ochraně práv a tato ochrana musí být samozřejmě poskytována postupem s právem souladným. Nelze připustit, aby samotná činnost soudu podrývala právní vědomí občanů. Kromě toho nelze ovšem přehlédnout, že se jedná nejen o postup nepraktický, ale také o nevyužití potenciálu, který by řádná úprava koncentrací pro sporné řízení skýtala. Především jde o možnost soudu citlivě reagovat na průběh řízení, předcházet eventuální snaze některé ze stran vnášet do řízení průtahy či jinak zneužívat svých procesních práv a také nástroj zvýšení soudní autority.

Konkrétní úprava soudcovské koncentrace může být různá: od více svazující, tj. vážící možnost soudu rozhodnout o nastolení koncentrace na relativně konkrétní podmínky, až po volnou, tj. ponechávající toto rozhodnutí plně na úvaze soudu. Obě tyto možnosti mají jak své stinné tak světlé stránky.

Volnější úprava představuje teoreticky čistější řešení, zároveň ale může snižovat právní jistotu účastníků a klade poměrně vysoké nároky na soudce. Ten musí být nejen schopen najít vhodný moment pro nastolení koncentrace a před stranami svůj závěr také obhájit (nesmí jít o libovůli), ale zároveň zajistit, aby žádná ze stran neutrpěla v důsledku jeho rozhodnutí nedůvodnou újmu. Netřeba dodávat, že v konkrétním případě nemusí vůbec jít o jednoduché rozhodování.

Naopak, čím by úprava soudcovské koncentrace byla svázanější, tím by byl postup řízení pro strany předvídatelnější. Současně by ovšem do popředí opět vystoupila problematika znění zákonné úpravy, případných výjimek, nebezpečí její kazuističnosti. Tím by pak byl efekt zavedení soudcovské koncentrace snižován.

Domnívám se, že našemu současnému civilnímu procesu soudcovská koncentrace schází. Její návrat by přitom nebyl jakýmsi pomyslným krokem zpět. Vzorem v tomto směru koneckonců může být i nový slovenský civilní sporový poriadok (zákon č. 160/2015 Z. z., dále též jen „CSP“), který využívá jak koncentraci soudcovskou, tak zákonnou. Podle § 154 CSP mohou strany prostředky procesního útoku a obrany použít nejpozději do vyhlášení usnesení, kterým se končí dokazování. Podle § 153 odst. 1 - 3 CSP jsou pak strany povinny prostředky procesního útoku a obrany využívat včas, tj. tehdy, kdy by je uplatnila strana jednající pečlivě se zřetelem na rychlost a hospodárnost řízení. Máme zde tedy co do činění se subjektivně - objektivním vymezením okamžiku včasného uplatnění procesních prostředků útoku či obrany. Pokud soud dospěje k závěru, že strana tyto prostředky včas neuplatnila, nepřihlédne k nim. Tento svůj závěr pak pouze uvede v odůvodnění. Z této slovenské úpravy je evidentní inspirace německou úpravou (srov. zejm. § 282 ZPO), která je ovšem bohatší o některá specifika, jež překračují záběr tohoto textu.

I český zákonodárce by se mohl touto úpravou nechat inspirovat. Lze poukázat na to, že takové řešení je plně v souladu i s Doporučením Rady Evropy R (84) 5 o principech navržených ke zlepšení fungování justice. Již první princip obsahuje následující doporučení: *„Strana sporu, která byla povinná učinit určitý procesní úkon a která tento úkon nepodnikne ve lhůtě stanovené soudem nebo zákonem, má být postižena procesní sankcí. V závislosti na okolnostech případu může taková sankce spočívat například v tom, že dotčené straně nebude umožněno příslušný procesní úkon učinit, nebo jí bude uložena povinnost nahradit způsobenou újmu, zaplatit náklady nebo pokutu, nebo může dojít i k zastavení řízení.“*

Osobně se domnívám, že konkrétní úprava soudcovské koncentrace by měla být svázaná co nejméně. Soudce by měl mít možnost skutečně určovat postup řízení a účinně reagovat na jeho vývoj. Taková úprava by účastníky nutila postupovat v řízení obezřetně a efektivně. To by nepochybně vedlo ke zrychlení řízení a zvýšení autority soudu. Je zjevné, že ruku v ruce s takovou úpravou by kráčelo i zvýšení odpovědnosti procesních subjektů. Soud by musel ještě více než dosud dbát zachování předpokladů spravedlivého procesu, hledat hranici mezi využíváním a zneužíváním procesních práv a musel by se zbavit možného alibismu např. v podobě poskytování dodatečných lhůt ke splnění procesních povinností některou ze stran. Strany sporu by musely k plnění svých povinností přistupovat s veškerou vážností a rizikem ztráty sporu, pokud jim nedostojí. Všechny tyto následky považuji za prospěšné, byť samy o sobě otevírají i řadu navazujících problémů. Jedná se tu například o naléhavě potřebnou novou úpravu zajištění právní pomoci, s ní související otázku případného zavedení povinného zastoupení účastníků advokátem v některých typech řízení atd. Právě z toho důvodu je podle mého mínění příprava rekonstrukce tím nejvhodnějším obdobím pro zvážení těchto koncepčních otázek civilního procesu, neboť právě nyní mohou být řešeny v celé své šíři a ne jen pouze jako další dílčí novelizace OSŘ.

JUDr. Ondřej Szalonnás,

Další články:

- [DEAL MONITOR](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Fotbaloví agenti vs. FIFA ve světle stanoviska generálního advokáta Soudního dvora Evropské unie](#)
- [Lichevní smlouva ve světle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2025, sp. zn. 28 Cdo 2378/2024](#)